

6η Επιστημονική Συνάντηση για
τις Τοπικές και Γηγενείς Ποικιλίες

Η Διακήρυξη της Θεσσαλονίκης

Διασώζουμε τις τοπικές ποικιλίες -

Χρησιμοποιούμε τις τοπικές ποικιλίες

31 Μαΐου - 1 Ιουνίου 2022

Η συγγραφή και επιμέλεια του κειμένου της Διακήρυξης έγινε από τους ακόλουθους συγγραφείς (με αλφαβητική σειρά) και βασίστηκε στις συνεισφορές στη συζήτηση της Στρογγυλής Τράπεζας και τις παρουσιάσεις των δύο ημερών της 6ης Επιστημονικής Συνάντησης για Τοπικές και Γηγενείς Ποικιλίες:

Kamalesh Adhikari¹, Vania Azevedo², Penelope J. Bebeli³, Alexandra Chatzigeorgiou⁴, Amanda Gálvez⁵, Luigi Guarino⁶, Daniel Ashie Kotey⁷, Rafael Ortega-Paczka⁸, Roberto Ranieri⁹, Sofia Spyrou¹⁰, Ricos Thanopoulos¹¹, Soultana-Maria Valamoti¹²

¹Australian Research Council Industrial Transformation Training Centre for Uniquely Australian Foods and ARC Centre of Excellence for Plant Success in Nature and Agriculture, The University of Queensland, Australia, k.adhikari@uq.edu.au

²International Potato Center-CIP, Genebank, Peru, Vania.Azevedo@cgiar.org

³Institute of Plant Genetic Resources, Laboratory of Plant Breeding and Biometry, Agricultural University of Athens, Greece, bebeli@aua.gr

⁴Variety Research Department of Cultivated Plants, Greek Ministry of Rural Development and Food, chatzigeorgiou@varinst.gr

⁵Departamento de Alimentos y Biotecnología, Facultad de Química, Universidad Nacional Autónoma de México, galvez@unam.mx

⁶Global Crop Diversity Trust, luigi.guarino@croptrust.org

⁷CSIR-Plant Genetic Resources Research Institute, P. O. Box 7, Bunso, Ghana, dnakotey@gmail.com

⁸Promaíz Nativo A. C., Mexico, and Universidad Autonoma Chapingo, Mexico, ropaczka@gmail.com

⁹Azienda Agraria Sperimentale Stuard, Italy, r.ranieri@stuard.it

¹⁰Journalist, Greece, sofiaspyrou@gmail.com

¹¹Greek Genebank, Hellenic Agricultural Organization-Demeter (ELGO-DIMITRA), Thermi, Greece, ricosth@aua.gr

¹²School of History and Archaeology, Aristotle University of Thessaloniki, Greece, sval@hist.auth.gr

Αναφορά: Διακήρυξη Θεσσαλονίκης: Διασώζουμε τις τοπικές ποικιλίες – Χρησιμοποιούμε τις τοπικές ποικιλίες. 6η Επιστημονική Συνάντηση για τις τοπικές και γηγενείς ποικιλίες, 31 Μαΐου -1 Ιουνίου 2022 Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.

<http://www.minagric.gr/images/6h%20epistimoniki%20sinantisi%20poikilion/Thessaloniki-Declaration090822.pdf>

Επικοινωνία: Οργανωτική Επιτροπή της 6ης Επιστημονικής Συνάντησης για τις Τοπικές και Γηγενείς Ποικιλίες, Ροίκος Θανόπουλος - ricosth@aua.gr

Ευχαριστίες: Δρ. Cathy Cook (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ) για την επιμέλεια του αγγλικού κειμένου

Κώστα Ευαγγελίδης για την σχεδίαση του βιβλιαρίου

Πηνελόπη Μπεμπέλη, Μαρία Θανοπούλου και Βάσω Κανελλοπούλου για την Ελληνική μετάφραση

Φωτογραφία εξωφύλλου: Χωρικοί στις Άνδεις του Περού (Φωτογραφία: Stef de Haan, CIP)

Προίμιο

Στις αρχές της τρίτης χιλιετίας η ανθρωπότητα συνεχίζει να αντιμετωπίζει σειρά θεμελιωδών προβλημάτων που απειλούν να εντείνουν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, της φτώχειας, της πείνας και της απώλειας της βιοποικιλότητας. Ως κεντρικό πρόβλημα, η υποβάθμιση της γεωργικής βιοποικιλότητας, αυξάνεται με σοβαρές και εντεινόμενες συνέπειες για τη διαθεσιμότητα, την πρόσβαση και τη χρήση τοπικών ποικιλιών, οι οποίες περιλαμβάνουν τις αυτόχθονες ποικιλίες, γηγενείς ποικιλίες, παραδοσιακές ποικιλίες, ντόπιες ποικιλίες, εγχώριες ποικιλίες, τοπικές, γεωργικές ποικιλίες και ποικιλίες αγροτών.¹ Ως πόροι που έχουν πάντοτε καιρία σημασία για την παραγωγή τροφίμων, την επιστημονική έρευνα, τη βελτίωση φυτών, την καινοτομία στις καλλιέργειες και τη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος, οι τοπικές ποικιλίες αποτελούν σημαντική βάση για την υλοποίηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών.

Ανησυχώντας για τη συνεχή παραμέληση των τοπικών ποικιλιών, λόγω της εντατικοποίησης της γεωργίας, των νόμων και των πολιτικών, που αφορούν τους σπόρους και την πνευματική ιδιοκτησία, η 6η Επιστημονική Συνάντηση Τοπικών και Γηγενών Ποικιλιών² υιοθέτησε τη Διακήρυξη της Θεσσαλονίκης. Ως παγκόσμια έκκληση για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση των τοπικών ποικιλιών και την προστασία των συμφερόντων των αγροτών που διατηρούν τοπικές ποικιλίες, των τοπικών κοινοτήτων και των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο, η Διακήρυξη αυτή αντιπροσωπεύει τις απόψεις, τις ανησυχίες και τις φωνές των συμμετεχόντων, στη συνάντηση, ατόμων και οργανισμών με τις ίδιες αντιλήψεις, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται ενώσεις αγροτών, οργανώσεις αυτόχθονων πληθυσμών, επιστημόνων, ακαδημαϊκών, επαγγελματιών για την ανάπτυξη και κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανισμών από όλες τις περιοχές του κόσμου.

Αναγνωρίζοντας ότι

Τα ετήσια και πολυετή καλλιεργούμενα είδη εμφανίστηκαν σταδιακά με την έναρξη της γεωργίας ξεκινώντας από το πρώιμο Ολόκαινο.³

Ο εντοπισμός, η προσεκτική επιλογή και η εξημέρωση των αγρίων φυτικών ειδών από τους πρώτους αγρότες δημιούργησαν τη βάση προέλευσης της γεωργίας και των πρώτων τοπικών ποικιλιών.

¹Adhikari 2019

²<http://www.minagric.gr/index.php/el/events-gr/epistimonikes-synantiseis-gia-tis-topikes-kai-gigeneis-poikilies/2-uncategorised/13268-6h-epist-syn-poik-150722>

³Based on Lombardo et al. 2020

Αριστερά: Απανθρακωμένοι σπόροι μονόκοκκου σιταριού (*Triticum monococcum* L.) από το Dikili Tash, 4300 π. Χ. (Φωτογραφία: από Valamoti, Fyntikoglou, Symponis 2022) Δεξιά: Σπόροι από μια συγκέντρωση σίτου από το Δίον, Μακεδονία. Β. Ελλάδα, 4ος αιώνας μ.Χ., (από Valamoti, Fyntikoglou, Symponis 2022)

Από τότε που άρχισε να εξελίσσεται η γεωργία μέχρι και σήμερα, οι αγρότες πάντα αλληλεπιδρούν και πειραματίζονται με βιολογικούς πόρους, διαμορφώνοντας την επιλογή, τη βελτίωση και την ανάπτυξη τοπικών ποικιλιών για καινοτόμο καλλιέργεια, ασφάλεια τροφίμων, διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας, της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.

Εκτός από τα τρόφιμα, οι τοπικές ποικιλίες παρέχουν ζωοτροφές και άλλα υλικά (π.χ. για ρουχισμό, κατοικία, βαφή και διακόσμηση).

Οι αγρότες, ειδικά οι αγρότες μικρής κλίμακας, οι χωρικοί και οι αυτόχθονες πληθυσμοί καλλιεργούν και ανανεώνουν μεγάλο πλούτο τοπικών ποικιλιών, οι οποίες προσαρμόζονται σε τοπικές συνθήκες καλλιέργειας, με πολλούς αγρότες να προτιμούν χαρακτηριστικά και γνωρίσματα, όπως καλύτερη αγροκομική συμπεριφορά, υψηλή γαστρονομική ποιότητα και τοπικά σημαντικές κοινωνικο-οικονομικές⁴ και πολιτιστικές αξίες.⁵

Οι αγρότισσες διαδραματίζουν θεμελιακό ρόλο στην επιλογή, ανάπτυξη και διαφύλαξη των τοπικών ποικιλιών στα χωράφια και στους κήπους τους.

Η διατήρηση, η αιφόρος χρήση και η ανάπτυξη των τοπικών ποικιλιών αποτελούν τη βάση για την πραγμάτωση των στόχων των δικαιωμάτων των αγροτών.

⁴Karanikolas et al. 2017

⁵Commission on Genetic Resources Food and Agriculture of FAO 2015

Αριστερά: Σπέρματα από 'Naara', τοπικής ποικιλίας ενός πρώιμου κεχριού (*Pennisetum glaucum*), που καλλιεργείται εκτεταμένα στη Βόρεια Ghana Δεξιά: Σπόροι Bambara (*Vigna subterranea*), με ποικιλότητα στο χρώμα του περισπέρμιου, που διασώθηκαν από αγρότες (Φωτογραφίες: D. A. Kotey)

Υπάρχει απόλυτη ανάγκη διατήρησης, βιώσιμης χρήσης και ανάπτυξης των τοπικών ποικιλιών, προκειμένου να προστατευθούν τα δικαιώματα των αγροτών, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των χωρικών και των αυτόχθονων πληθυσμών και ταυτόχρονα να αποτραπεί η ιδιοποίηση των τοπικών ποικιλιών μέσω αποτελεσματικών παγκόσμιων, εθνικών, τοπικών πρωτοκόλλων και νόμων (π.χ. πρωτόκολλα και νόμοι που διέπουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και την πρόσβαση και χρήση των καλλιεργειών, των σπόρων και της παραδοσιακής γνώσης).⁶

Οι αγρότες, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών και των αυτόχθονων πληθυσμών όλου του κόσμου, έχουν το δικαίωμα να διασώζουν, να χρησιμοποιούν, να ανταλλάσσουν και να πωλούν τους σπόρους που διατηρούν στο χωράφι τους, να διατηρούν, ελέγχουν, προστατεύουν και αναπτύσσουν τις δικές τους καλλιέργειες, τους δικούς τους σπόρους και την παραδοσιακή γνώση,⁷ καθώς και να υλοποιούν τους στόχους της κυριαρχίας των τροφίμων και των σπόρων.⁸

“Οι ποικιλίες των αγροτών/τοπικές ποικιλίες διαδραματίζουν πολλαπλούς ρόλους στη διασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας, ως πηγή τροφής και βιοπορισμού, παρέχοντας στους αγρότες περισσότερες επιλογές για να ενισχύσουν το εισόδημά τους και την ανάπτυξή τους”.⁹

⁶Jefferson and Adhikari 2019

⁷United Nations 2019

⁸In accordance with Article 28 of the United Nations 2019 Declaration

⁹Commission on Genetic Resources, Food and Agriculture of FAO 2015

Αμπελώνας σε πετρώδες έδαφος με παραδοσιακές ποικιλίες αμπέλου στην Κάρπαθο, Ελλάδα (Φωτογραφία Κ. Μπινιάρη)

Επιβεβαιώνοντας ότι

Οι τοπικές ποικιλίες και οι αγρότες διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη διατροφή της ανθρωπότητας, ειδικά σε αντίξοα περιβάλλοντα.

Οι τοπικές ποικιλίες συχνά παρουσιάζουν στοιχεία προσαρμογής σε διάφορες αβιοτικές καταπονήσεις, όπως ανεπάρκεια νερού, αλατότητα και χαμηλή εισροή χημικών θρεπτικών ουσιών, κυρίως λόγω της καλλιέργειας και ανάπτυξής τους σε διάφορες κλιματολογικές συνθήκες και κάτω από ιδιαίτερες καλλιεργητικές πρακτικές πολλών αιώνων.¹⁰

Οι τοπικές ποικιλίες συχνά καλλιεργούνται σε όλες τις περιοχές του κόσμου, ειδικά σε περιθωριακές περιοχές και σε συστήματα βιολογικών και χαμηλών εισροών, συμβάλλοντας στο εισόδημα των αγροτών που συχνά εργάζονται σε περιοχές όπου η συμβατική γεωργία δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί εύκολα¹¹ και όπου οι βελτιωμένες ποικιλίες¹² μπορεί να μην είναι κατάλληλες.¹³

¹⁰Pinheiro de Carvalho et al. 2003; Pinheiro de Carvalho et al. 2004; Ganança et al. 2007; Ganança et al. 2015; Ganança et al. 2018; Gouveia et al. 2020

¹¹Raggi et al. 2021

¹²Εμπορικές ποικιλίες: Βελτιωμένες με επιστημονικό τρόπο ποικιλίες. Όταν ίδιος όρος αναφέρεται σε παραδοσιακές ποικιλίες αμπελιού εννοεί έναν πληθυσμό από άτομα που προέρχονται από αγνή πολλαπλασιασμό από περισσότερα από ένα μητρικά φυτά (προσ. επικοινωνία με Κ. Μπινιάρη, ΓΠΑ, 2022)

¹³Ceccarelli, 1994; Bencze et al. 2020

Αριστερά: 'Rokhreljethobudho' (ρύζι- *Oryza sativa* L.), που ανέπτυξαν οι Νεπαλέζοι αγρότες μέσω ενός Προγράμματος Συμμετοχικής Βελτίωσης για νομική αναγνώριση και εμπορευματοποίηση Δεξιά: Τοπικές ποικιλίες καλαμποκιού που βελτίωσαν οι αγρότες στην Κίνα για αυξημένη παραγωγή και εμπορικά οφέλη (Φωτογραφίες: K. Adhikari)

Η δυναμική διαχείριση των τοπικών ποικιλιών - για παράδειγμα, μέσω της χρήσης τους σε διαφορετικά συστήματα παραγωγής, περιβάλλοντα και συστήματα επιλογής και ανταλλαγής σπόρων από αγρότες - είναι η βάση για την πλούσια και συνεχώς εξελισσόμενη γενετική παραλλακτικότητα και ποικιλότητα.¹⁴

Οι αγρότες έχουν δημιουργήσει μια πλούσια ποικιλότητα σε ανθρώπινους διατροφικούς πόρους μέσω της επιλογής και της δημιουργίας τοπικών ποικιλιών και της χρήσης μιας τεράστιας δεξαμενής σχετικής παραδοσιακής γνώσης.

Οι αγρότες διασώζουν, χρησιμοποιούν και διατηρούν τοπικές ποικιλίες στα χωράφια τους για διάφορους λόγους, όπως πολιτισμικούς λόγους, διατροφικές προτιμήσεις, αποφυγή κινδύνων από καλλιέργεια ομοιόμορφων βελτιωμένων ποικιλιών, τοπική προσαρμογή και εμπορικές ευκαιρίες¹⁵

¹⁴Commission on Genetic Resources Food and Agriculture of FAO 2015

¹⁵Commission on Genetic Resources Food and Agriculture of FAO 2019

Οι τοπικές ποικιλίες δεν είναι μόνο μια αναντικατάστατη πηγή πολύτιμων γονιδίων, αλλά φέρουν επίσης πολλές πολιτιστικές, ιστορικές, περιβαλλοντικές, κοινωνικο-οικονομικές και γεωργικές αξίες.

Οι τοπικές ποικιλίες συνδέονται στενά με τα ταξίδια των ανθρώπων, το εμπόριο, τη μετανάστευση, τις κατακτήσεις και τον αποικισμό.

Οι τοπικές ποικιλίες συνδέονται άρρηκτα με γλώσσες, διαλέκτους, έθιμα, εθνοτικές αξίες, παραδοσιακούς πολιτισμούς,¹⁶ λαϊκά τραγούδια, θρησκευτικές πρακτικές και άλλες τελετουργίες, συμπεριλαμβανομένων γηγενών και τοπικών γαστρονομικών παραδόσεων και συνταγών.¹⁷

Οι αγρότες, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών και των αυτόχθονων πληθυσμών, έχουν το δικαίωμα να κατέχουν, να διατηρούν, να ελέγχουν, να προστατεύουν και να αναπτύσσουν την πολιτιστική τους κληρονομιά, την παραδοσιακή γνώση και τις παραδοσιακές πολιτιστικές εκφράσεις τους, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και οι δικές τους καλλιέργειες, οι σπόροι τους και οι γενετικοί τους πόροι.¹⁸

Η καλλιέργεια τοπικών ποικιλιών νοείται ως μέρος της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά των τοπικών ποικιλιών της Κύπρου¹⁹ και της Ελλάδας²⁰ έχει ήδη εγγραφεί στους Εθνικούς Καταλόγους της UNESCO.

Η νομοθεσία, όπως οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες²¹ για την εγγραφή των τοπικών ποικιλιών επιβάλλει το σύστημα ΔΟΣ (Διακριτικότητα, Ομοιομορφία, Σταθερότητα), το οποίο είναι ανεπαρκές για την εγγραφή των τοπικών ποικιλιών σε σχέση με το σκέλος της Ομοιομορφίας και Σταθερότητας. Επιπλέον, το σύστημα αυτό δεν καλύπτει όλα τα καλλιεργούμενα είδη²² και, κατά συνέπεια, όλους τους γνωστούς γενετικούς πόρους των καλλιεργειών.

Ο Νέος Κανονισμός για την Βιολογική Γεωργία, 2018/848/ΕΕ, δημιούργησε τη δυνατότητα διάθεσης στην αγορά, σπόρων «Βιολογικού Ετερογενούς Υλικού» (BEY)

¹⁶Wang et al. 2016

¹⁷FAO 2019

¹⁸United Nations 2007, Article 31

¹⁹Knowledge and practices which are related with the cultivation and utilization and seeds' products of local traditional varieties of Cyprus "http://www.unesco.org.cy/Programmes-Gnoseis_kai_praktikes_poy_schetizontai_me_ti_kalliergeia_tis_chriseis_kai_ta_paragoga_ton_sporon_ton_ntopion_paradosiakon_poikilion_tis_;Kyproy,GR-PROGRAMMES-04-02-03-42,GR" (in Greek).

²⁰<https://www2.aua.gr/en/news-events/nea/agricultural-university-athens-has-undertaken-initiative-inscription-element-local>

²¹EC Directives 2008/62 and 2009/145

²²e.g., *Triticum dicoccon* Schrank, *Solanum aethiopicum* (Hammer et al. 2019)

(Organic Heterogeneous Material, OHM), που ορίζεται ευρέως ως υλικό με υψηλό επίπεδο γενετικής ποικιλότητας για το οποίο δεν ισχύουν τα κριτήρια ΔΟΣ.

Η εμπορία του BEY (συμπεριλαμβανομένων τοπικών ποικιλιών, δυναμικών πληθυσμών, σύνθετων διασταυρούμενων πληθυσμών) εντός του βιολογικού τομέα μπορεί να ενισχύσει την επιτόπια διατήρηση και εμπορική χρήση των τοπικών ποικιλιών.²³

Οι τράπεζες γενετικών πόρων διατηρούν εκτός τόπου (*ex situ*) χιλιάδες καταχωρήσεις τοπικών ποικιλιών, και ενθαρρύνουν τη διατήρησή τους στον αγρό αναδεικνύοντας την οικονομική τους αξία.

Ο στόχος 2 του ΟΗΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη, που αφορά την εξάλειψη της πείνας, απαιτεί από όλα τα έθνη να αντιμετωπίσουν τον επιμέρους στόχο 2.5 έως το 2020, ζητώντας τους να «διατηρήσουν την γενετική ποικιλότητα των σπόρων, των καλλιεργούμενων φυτών [...] και των άγριων συγγενικών ειδών τους».²⁴ Αυτός παρέχει μια ευκαιρία να προστατευθούν οι τοπικές ποικιλίες σε όλο τον κόσμο και «να προωθηθούν η πρόσβαση και η ισότιμη κατανομή των ωφελειών που προκύπτουν από τη χρήση γενετικών πόρων και της σχετικής παραδοσιακής γνώσης, όπως έχει συμφωνηθεί διεθνώς».²⁵

Πανηγύρι αγροβιοποικιλότητας στην Πολιτεία Oaxaca, Mexico, 2018 (Φωτογραφία: Rafael Ortega-Paczka).

²³https://www.liveseed.eu/wp-content/uploads/2020/01/LIVESEED_D2.8_heterogeneous_material_toolbox.pdf

²⁴The UN Sustainable Development Goal 2 of Zero Hunger

²⁵The UN Sustainable Development Goal 2 of Zero Hunger

Ανησυχώντας για

Την ταχεία εξαφάνιση των τοπικών ποικιλιών που προκλήθηκε από την αστική καταπάτηση γεωργικών εκτάσεων, τη μη βιώσιμη χρήση βιολογικών πόρων, την προώθηση επιστημονικά δημιουργημένων ομοιόμορφων εμπορικών ποικιλιών, οι οποίες προκύπτουν από νέες τεχνικές βελτίωσης των φυτών, συμπεριλαμβανομένων των γενετικά τροποποιημένων, την εισαγωγή ξενικών επεκτατικών ειδών, την απουσία ή ακατάλληλη νομοθεσία και πολιτική, τις κλιματικές και άλλες περιβαλλοντικές αλλαγές.²⁶

Την συνεχιζόμενη γενετική διάβρωση των τοπικών ποικιλιών^{27,28} που εκφράζεται με μια δραματική μείωση της ποικιλότητας, μέσω της απώλειας ειδών τοπικών ποικιλιών²⁹, της απώλειας τοπικών ποικιλιών μέσα στο ίδιο είδος και της απώλειας πληθυσμών μέσα σε μια τοπική ποικιλία.

Την πραγματικότητα ότι η ανθρώπινη διατροφή παγκοσμίως βασίζεται κυρίως σε εννέα καλλιέργειες³⁰ και ότι οι τρεις από αυτές, το ρύζι, το καλαμπόκι και το σιτάρι, παρέχουν το 60 τοις εκατό της παγκόσμιας ενεργειακής πρόσληψης τροφής, ενώ οι τοπικές ποικιλίες παραμένουν μια σημαντική πηγή διατροφικής ποικιλότητας.

Το παράδοξο ότι οι τοπικές ποικιλίες, αποτέλεσμα αιώνων επιλογής και βελτίωσης καλλιεργειών από τους αγρότες, αντιμετωπίζουν την απειλή εξαφάνισης τους, κυρίως λόγω ενός επίσημου νομικού συστήματος, που ευνοεί μόνο την καταχώριση και την εμπορία των επιστημονικά βελτιωμένων ποικιλιών. Επειδή το σύστημα αυτό δεν λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες των τοπικών ποικιλιών σε σχέση με την επίσημη εγγραφή και εμπορευματοποίηση τους, ευνοούνται κυρίως οι βελτιωμένες εμπορικές ποικιλίες, οι οποίες πληρούν τα κριτήρια του ΔΟΣ και της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας. Η κατάσταση αυτή είναι ένας από τους βασικούς λόγους για την περιθωριοποίηση των τοπικών ποικιλιών και των προϊόντων τους.

Την βία και τα πολεμικά γεγονότα που εκτοπίζουν τους ανθρώπους από τη γη τους και θέτουν σε κίνδυνο τις τοπικές ποικιλίες και τη φυτική παραγωγή.

²⁶Commission on Genetic Resources Food and Agriculture of FAO 2015

²⁷FAO 2001

²⁸Khoury et al. 2021

²⁹Such as *Vicia ervilia*, *Lathyrus cicera* (Hammer et al. 2019)

³⁰Furman et al. 2022

Διαειδική και ενδοειδική ποικιλότητα περουβιανών πατατών (Φωτογραφία: Sebastian Davis).

Προτρέπουμε

Τον ΟΗΕ και τον FAO, τους διεθνείς και εθνικούς οργανισμούς, τις κυβερνήσεις, τις ενώσεις αγροτών, τα ιδρύματα και κάθε άτομο που ενδιαφέρεται για την επιβίωση των τοπικών ποικιλιών ως αναπόσπαστου ενεργού στοιχείου του ανθρώπινου πολιτισμού.

Να προστατεύσουν

Το δικαίωμα των αγροτών, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών και των αυτόχθονων πληθυσμών, να αποκτήσουν την κυριότητα και να ελέγξουν την πρόσβαση, χρήση, διανομή και εμπορία των τοπικών ποικιλιών.³¹

Το δικαίωμα των αγροτών, των χωρικών και των αυτόχθονων να έχουν πρόσβαση στις τοπικές ποικιλίες τους που βρίσκονται σε τράπεζες γενετικού υλικού και σε άλλα ιδρύματα χωρίς κανένα νομικό ή άλλο περιορισμό, όπως η Τυπική Συμφωνία Μεταφοράς Υλικού (Standard Material Transfer Agreement-SMTA).

Το δικαίωμα των αγροτών, χωρικών και αυτόχθονων πληθυσμών να τυγχάνουν προστασίας από τη βιοπειρατεία³² των τοπικών ποικιλιών και την ιδιοποίηση της σχετικής παραδοσιακής γνώσης.³³

³¹FAO 2001

³²Correa 1999

³³FAO 2001

Παραδοσιακές ποικιλίες οπωροφόρων δέντρων από την Πάρμα (Ιταλία). Αριστερά μήλα (*Malus domestica* Borkh), πάνω: «Dall' Olio», κάτω: «Musona». Δεξιά αχλάδια, πάνω: «Nobile», κάτω: «S. Giovanni' (Φωτογραφίες: Mauro Carboni και Enzo Melegari).

Το δικαίωμα των αγροτών, των χωρικών και των αυτόχθονων πληθυσμών να τυγχάνουν προστασίας και να λαμβάνουν αποζημίωση λόγω γενετικής μόλυνσης, ιδίως στις περιοχές καταγωγής των καλλιεργειών.

Το δικαίωμα των αγροτών, των χωρικών και των αυτόχθονων πληθυσμών να δημιουργούν, να αναπτύσσουν και να διατηρούν την ποικιλότητα και την διατροφική ποιότητα που προέρχεται από τις τοπικές ποικιλίες τους.³⁴

Το δικαίωμα των αγροτών, των χωρικών και των αυτόχθονων πληθυσμών να χρησιμοποιούν την παραδοσιακή γνώση που σχετίζεται με τις τοπικές ποικιλίες, συμπεριλαμβανομένης της γνώσης που διατηρείται στις τοπικές γλώσσες και τις γλώσσες των αυτοχθόνων πληθυσμών.

³⁴ Jones 2017

Παρουσίαση σύκων (*Ficus carica* L.) σε επιφάνεια αποξήρανσης με διαφοροποίηση μεταξύ διαφορετικών ποικιλιών με βάση το χρώμα και το μέγεθος από Μαροκινές συκιές (Φωτογραφία: Hmimsa Younes).

Να υποστηρίξουν

Ένα ξεχωριστό και εναλλακτικό νομοθετικό σύστημα που λαμβάνει επαρκώς υπόψη τη γενετική δομή και τον ιστορικό, κοινωνικο-πολιτιστικό και οικονομικό ρόλο των τοπικών ποικιλιών, συμπεριλαμβανομένης της ονομασίας των τοπικών ποικιλιών σύμφωνα με τη γλώσσα και την παράδοση των αγροτών, των χωρικών και των αυτόχθονων πληθυσμών.

Την έρευνα για την καλύτερη διατήρηση, εξερεύνηση, συλλογή, χαρακτηρισμό, αξιολόγηση και τεκμηρίωση των τοπικών ποικιλιών.

Την δημιουργία τοπικών και εθνικών καταλόγων για τοπικές ποικιλίες, όπως για παράδειγμα οι κατάλογοι με ντόπιες πατάτες στο Περού.^{35,36}

³⁵ Catálogo de variedades de papa nativa del sureste del departamento de Junin - Peru.

³⁶ Catálogo de variedades de papas nativas de Huancavelica - Peru.

Τη βελτίωση, χρήση και εμπορία τοπικών ποικιλιών που προσαρμόζονται στις τοπικές συνθήκες ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των συνθηκών που αλλάζουν ταχέως λόγω της κλιματικής αλλαγής και άλλων περιβαλλοντικών παραγόντων.³⁷

Την ανάπτυξη επαρκών μέτρων διατήρησης εντός τόπου (*in situ*) και εκτός τόπου (*ex situ*) των τοπικών ποικιλιών,³⁸ συμπεριλαμβανομένων των μέτρων προώθησης και υποστήριξης τραπεζών σπόρων που ανήκουν στις κοινότητες.

Καλλιέργεια καλαμποκιού (*Zea mays* L.) στην Huexoculco, Κοιλάδα στο Μεξικό (Φωτογραφία: Rafael Ortega-Paczka).

Την ανάληψη «πρωτοβουλιών σε επίπεδο κοινότητας που να στηρίζουν την διάσωση και την ανταλλαγή σπόρων και να προστατεύουν τα οικοσυστήματα με τρόπους που επαυξάνουν τη διαθεσιμότητα και την πρόσβαση σε γενετικούς πόρους, ενισχύοντας τα τοπικά συστήματα τροφίμων... ώστε να παρέχουν ασφαλή και θρεπτικά τρόφιμα».³⁹

Την εφαρμογή πολιτικών που υποστηρίζουν τη διατήρηση και την ανάπτυξη των τοπικών ποικιλιών στον αγρό, για παράδειγμα, μέσω της δημιουργίας κοινοτικών τραπεζών σπόρων και προγραμμάτων βελτίωσης φυτών με την συμμετοχή των αγροτών.⁴⁰

³⁷ Commission on Genetic Resources Food and Agriculture of FAO, p. 47.

³⁸ Commission on Genetic Resources Food and Agriculture of FAO, p. 48

³⁹ World Health Organization 2020

⁴⁰ Paudyal et al. 2012

Προβλέψιμα, διαφανή και αποτελεσματικά αγροτοκεντρικά συστήματα εμπορίου, πνευματικής ιδιοκτησίας και μάρκετινγκ που επιτρέπουν τη συνεχή ανάπτυξη και κυκλοφορία των τοπικών ποικιλιών.

Την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τις τοπικές ποικιλίες και την πολλαπλή αξία τους για την ανθρωπότητα, συμπεριλαμβανομένων των εκστρατειών που ευαισθητοποιούν το κοινό σχετικά με τις τοπικές ποικιλίες.

Τον επαναπροσανατολισμό των αγορών και των καταναλωτών ως προς τα πλεονεκτήματα των τοπικών ποικιλιών, συμπεριλαμβανομένων των προϊόντων που προέρχονται από τοπικές ποικιλίες, για καλύτερη ποιότητα τροφής και χαμηλές εισροές χημικών θρεπτικών στοιχείων.

Συγκομιδή της τοπικής ποικιλίας μπιζελιού (*Pisum sativum* L.) στο νησί Σχοινούσα, Ελλάδα (Φωτογραφία: Ροίκος Θανόπουλος)

Επαρκή και οικονομικά-αποδοτικά φυτοϋγειονομικά μέτρα για την εμπορία του πολλαπλασιαστικού υλικού των τοπικών ποικιλιών, συμπεριλαμβανομένων μέτρων επιστημονικής και οικονομικής στήριξης αγροτών και μικρών γεωργικών επιχειρήσεων, προκειμένου να αντιμετωπίσουν φυτοϋγειονομικές απαιτήσεις που αφορούν τους σπόρους.

Τη προώθηση των τοπικών ποικιλιών μέσω της χρήσης μη ευρέως χρησιμοποιούμενων⁴¹ και ορφανών γεωργικών ειδών.

Την ανάπτυξη τρόπων που να διασφαλίζουν την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των μικρών αγροτών⁴², οι οποίοι συνήθως διατηρούν μια πλούσια δεξαμενή αγροτικής βιοποικιλότητας και παραδοσιακής γνώσης, μέσω της προστασίας της ιδιοκτησίας της γης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, ώστε να μπορούν να συνεχίσουν να μεριμνούν για τις τοπικές ποικιλίες και τις παραδοσιακές γνώσεις τους.

Την δημιουργία συνθηκών, οι οποίες θα διευκολύνουν όχι μόνον την συνέχιση της καλλιέργειας των τοπικών ποικιλιών από τις κοινότητες που τις καλλιεργούν, αλλά και την επέκταση της προσαρμογής και χρήσης τους από νέες κοινότητες.

Οι τοπικές ποικιλίες μας χρειάζονται για την επιβίωσή τους και εμείς τις χρειαζόμαστε για την επιβίωσή μας.

Συγκομιδή, προετοιμασία και αποξήρανση δεματιών μονόκοκκου σιταριού (*Triticum monococtum* L.) για διαχωρισμό σπόρων και παραδοσιακή χρήση άχυρου στο Μαρόκο (Φωτογραφία: Elfatehi Salama)

⁴¹Padulosietal. 2013

⁴²Ενώ η έννοια του μικρού αγρότη είναι διαφορετική από χώρα σε χώρα, διατηρούν, χρησιμοποιούν και αναπτύσσουν την περισσότερη από την παγκόσμια γεωργική βιοποικιλότητα

Βιβλιογραφία

Adhikari K. 2019. *What Does It Mean to Protect Farmers' Varieties as Intellectual Property?* In Adhikari, K. and Jefferson, D.J. (eds.). 2019. *Intellectual Property Law and Plant Protection. Challenges and Developments in Asia*. New York: Routledge, 177-205.

Bencze S., Makádi M., Aranyos T.J., Földi M., Hertelendy P., Mikó P., Bosi S., Negri L., Drexle, D. 2020. Re-Introduction of Ancient Wheat Cultivars into Organic Agriculture—Emmer and Einkorn Cultivation Experiences under Marginal Conditions. *Sustainability*, 12, 1584. <https://doi.org/10.3390/su12041584>.

Ceccarelli S. 1994. Specific adaptation and breeding for marginal conditions. *Euphytica*, 77, 205-219.

Commission on Genetic Resources Food and Agriculture of FAO. 2015. Voluntary Guidelines to Support the Integration of Genetic Diversity into National Climate Change Adaptation Planning. Rome.

Commission on Genetic Resources Food and Agriculture of FAO. 2019. Draft Voluntary Guidelines for the Conservation and Sustainable Use of Farmers' Varieties/Landraces. Item 9.2 of the Provisional Agenda of Seventeenth Regular Session, Rome, 18–22 February 2019.

Correa C. M. 1999. Traditional Knowledge and Intellectual Property, Quaker United Nations Office Geneva London. Available in English, French, German, Spanish and Swedish at <http://www.quno.org> - click on Geneva pages.

FAO. 2001. International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture. November 2001 Rome.

FAO. 2019. The State of the World's Biodiversity for Food and Agriculture, J. Bélanger & D. Pilling (eds.). FAO Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture Assessments. Rome. 572 pp. (<http://www.fao.org/3/CA3129EN/CA3129EN.pdf>)

Furman B., Noorani A. and Mba Ch. 2022. Landraces Diversity for Advancing Food Security and Nutrition. 6th Scientific Meeting for Landraces and Indigenous Varieties, 31 May-1 June 2022, Thessaloniki, Greece.

Ganança J. F. T., Abreu I., Sousa N.F., Paz R.F., Caldeira P., Santos T.M.M., Costa G., Slaski J.J., Pinheiro de Carvalho M.Â.A. 2007. Soil conditions and evolution of aluminium resistance among cultivated and wild plant species on the Island of Madeira. *Plant Soil Environment*, 53, 239-246.

Ganança J. F. T., Freitas J.G.F., Nóbrega H.G.M., Rodrigues R., Antunes G., Rodrigues M., Pinheiro de Carvalho M.A.A., Lebot, V. 2015. Screening of elite and local taro (*Colocasia esculenta*) cultivars for drought tolerance. In Proceedings of Agriculture and Climate Change - Adapting Crops to Increased Uncertainty (AGRI 2015) *Procedia Environmental Sciences*, 29, 41–42.

Ganança J.F.T., Freitas J.G.F., Nóbrega H.G.M., Rodrigues V., Antunes G., Gouveia C.S.S., Rodrigues M., Pinheiro de Carvalho M.A.A., Lebot V. 2018. Screening of drought tolerance in taro [*Colocasia esculenta* (L.) Schott]. *Notulae Botanicae Horti Agrobotanici Cluj-Napoca*, 45, 1-10.

Gouveia C.S.S., Ganança J.F.T., Nóbrega H.G.M., Freitas J.G.R., Lebot V., Pinheiro Carvalho M.Â.A. 2020. Phenotypic flexibility and drought avoidance in taro (*Colocasia esculenta* L.). *Emirates Journal of Food and Agriculture*, 32, 150-159.

Hammer K., Laghetti G., Direnzo P., Castelli A., Mikic A. 2019. Resources and opportunities for re-establishing *Lathyrus cicera* L. as a multipurpose cultivated plant. *Genetic Resources and Crop Evolution* 66, 523–544 <https://doi.org/10.1007/s10722-018-0717-3>.

International Potato Center. 2016. Catálogo de variedades de papa nativa de Huancavelica - Peru. Lima (Peru). CIP, 206 p.

Jefferson D.J. and Adhikari K. 2019. Reimagining the relationship between food sovereignty and intellectual property for plants: Lessons from Ecuador and Nepal. *The Journal of World Intellectual Property*, 5, jwip.12134, 1-23. doi: 10.1111/jwip.12134.

Jones A.D. 2017. On-Farm Crop Species Richness Is Associated with Household Diet Diversity and Quality in Subsistence- and Market-Oriented Farming Households in Malawi. *Journal of Nutrition*, 147, 86–96.

Karanikolas P., Bebeli P.J., Thanopoulos R. 2017. Farm economic sustainability and agrobiodiversity: Identifying viable farming alternatives during the economic crisis in Greece. *Journal of Environmental and Economic Policy*, 7, 69–84.

Khoury C. K., Brush S., Costich D. E., Curry H. A., de Haan S., Engels J. M. M., Guarino L., Hoban S., Mercer K. L., Miller A. J., Nabhan G. P., Perales H. R., Richards C., Riggins C., Thormann I. 2022. Crop genetic erosion: Understanding and responding to loss of crop diversity. *New Phytologist* 233, 84–118.

Lombard U., Iriarte J., Hilbert L., Ruiz-Pérez J., José M. Capriles J.M., and Veit H. 2020 Early Holocene crop cultivation and landscape modification in Amazonia. *Nature*, 581, 190–193.
<https://doi.org/10.1038>.

Ministerio de Agricultura y Riego (MINAGRI); Grupo Yanapai; Instituto Nacional de Innovación Agraria (INIA); Centro Internacional de la Papa (CIP). 2017. Catálogo de variedades de papa nativa del sureste del departamento de Junín - Peru. Lima (Peru). Centro Internacional de la Papa. ISBN 978-92-9060-208-8. 228 p.

Padulosi S., Thompson J., Rudebje, P. 2013. Fighting poverty, hunger and malnutrition with neglected and underutilized species: Needs, challenges and the way forward. Bioversity International.

Paudyal B., Adhikari K., Shrestha P. and Tamang B. 2012. Nepal: Innovative Mechanisms for Putting Farmers' Rights into Practice. In Ruiz M. and Vernooij R. (eds.). *The Custodians of Biodiversity: Sharing Access and Benefit Sharing of Genetic Resources*. London and Sterling, Earthscan, 135-162.

Pinheiro de Carvalho M. A. A., Slaski J.J., dos Santos T.M.M., Ganança F.T., Abreu I., Taylor G.J., Clemente Vieira M.R., Popova T.N., Franco E. 2003. Identification of aluminium resistant genotypes among Madeiran regional wheats. *Communications on Soil Sciences and Plant Analysis*, 34, 2973-2985.

Pinheiro de Carvalho M. A. A., Slaski J.J., Abreu I., Ganança F.T., dos Santos T.M.M., Freitas L., Clemente Vieira M.R., Nunes A., Domingues A., Taylor G.J. 2004. Factors contributing to the development of aluminium resistance in the Madeiran maize germplasm. *Journal of Plant Nutrition and Soil Science*, 167, 93-98.

Raggi L., Caproni L., Negri V. 2021. Landrace added value and accessibility in Europe: What a collection of case studies tells us. *Biodiversity and Conservation*, 10.1007/s10531-021-02130-w.

Raggi L., Pacicco L.C., Caproni L., Álvarez-Muñiz C., Annamaa K., Barata A.M., Batir-Rusu D., Díez M.J., Heinonen M., Holubec V., Kell S., Kutnjak H., Maierhofer, Poulsen G., Prohens J., Ralli P., Rocha F., Rubio Teso M.L., Sandru D., Santamaria P., Sensen S., Shoemark O., Soler S., Străjeru S., Thormann I., Weibull J., Maxted N., Negri V. 2022. Landrace *in situ* conservation across Europe: Lessons learnt

through extensive data analysis. *Biological Conservation*, 267, 109460, <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2022.109460>.

United Nations 2007 61/295. United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. Resolution adopted by the General Assembly. Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 53 (A/61/53), part one, chap. II, sect. A.

United Nations Sustainable Development Summit. 2015. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

United Nations. 2019. Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas. Resolution adopted by the General Assembly on 17 December 2018. Official Records of the General Assembly, Seventy-third Session, Supplement No. 53A (A/73/53/Add.1), chap. II.

Valamoti S. M., Fyntikoglou V., Symponis K. 2022. Food Crops in Ancient Greek Cuisine: An archaeobotanical and textual study. Thessaloniki, University Studio Press.

Wang Yanjie, Wang Yanli, Sun X., Caiji Z., Yang J., Cui D., Cao G., Ma X., Han B., Xue D., and Han L. 2016. Influence of ethnic traditional cultures on genetic diversity of rice landraces under on-farm conservation in southwest China. *Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine*, 12, 51 DOI 10.1186/s13002-016-0120-0.

World Health Organization. 2020. Guidance on mainstreaming biodiversity for nutrition and health. Geneva: World Health Organization; 2020. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

Φωτογραφία οπισθόφυλλου. Το μέλλον: Παιδιά από το Μεξικό με καλαμπόκι ποικιλίας Jala (Φωτογραφία: Rafael Ortega-Paczka).

ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΗΓΕΝΕΙΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ: Ή ΤΙΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΥΜΕ Ή ΤΙΣ ΧΑΝΟΥΜΕ